

УДК 37.014.623

ПЕРЕДУМОВИ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ В ЯКОСТІ ЗАСОБІВ ДУХОВНО-МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ

Лаппо В.В., к. пед. н.,
доцент кафедри педагогіки і психології

Коломийський інститут

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

У статті порушено проблему пошуку нових засобів духовно-морального виховання студентів вищої школи. Здійснено спробу довести, що інтернет-ресурси можуть залучатись в освітній процес не лише в якості навчального забезпечення, але й як засоби духовно-морального виховання. З-поміж інтернет-ресурсів, що мають значний виховний вплив, виокремлено електронні бібліотеки, віртуальні музеї, інтернет-версії освітніх телеканалів, соціальні мережі, сайти навчальних закладів. Автор наголошує на тому, що ефективність застосування інтернет-ресурсів в якості засобів духовно-морального виховання студентів можлива за дотримання низки педагогічних умов.

Ключові слова: духовно-моральне виховання, духовний розвиток особистості, засоби виховання, педагогічний цenz, інтернет-ресурси, виховний зміст сайту.

В статтю затронута проблема пошуку нових засобів духовно-нравственного воспитания студентов высшей школы. Сделана попытка доказать, что интернет-ресурсы могут привлекаться в образовательный процесс не только в качестве учебного обеспечения, но и как средства духовно-нравственного воспитания. Среди интернет-ресурсов, имеющих значительное воспитательное воздействие, выделены электронные библиотеки, виртуальные музеи, интернет-версии образовательных телеканалов, социальные сети, сайты учебных заведений. Автор отмечает, что эффективность применения интернет-ресурсов в качестве средств духовно-нравственного воспитания студентов возможна при соблюдении ряда педагогических условий.

Ключевые слова: духовно-нравственное воспитание, духовное развитие личности, средства воспитания, педагогический цenz, интернет-ресурсы, воспитательное содержание сайта.

Lappo V.V. PREREQUISITES USE INTERNET RESOURCES AS A MEANS OF SPIRITUAL AND MORAL EDUCATION OF STUDENTS

The article was written about the problem of finding new means of spiritual and moral education of high school students. An attempt was made to prove that online resources can be involved in the educational process not only as an educational software, but also as a means of spiritual and moral education. Among Internet resources with significant educational impact, allocated electronic libraries, virtual museums, online version of the educational TV channels, social networks, sites of educational institutions. The author notes that the effectiveness of the use of Internet resources as a means of spiritual and moral education of students is possible under certain conditions for teachers.

Key words: spiritual and moral education, spiritual development of the individual, means of education, teaching qualification, internet-resources, educational content of the site.

Становлення української державності, інтеграція в європейське співтовариство, створення і реалізація національної ідеї, побудова громадянського суспільства передбачає орієнтацію на пріоритети духовності і моралі. В означеному процесі особливе значення посідає проблема оновлення системи вищої освіти як провідного осередку духовної культури нації.

Освітня парадигма сучасного ВНЗ повинна спрямовуватись на формування у студентів відчуття національної гідності за свою країну, причетності до славетного українського народу. Молодь повинна осмислено орієнтуватися на ідеали добра і краси, правди і справедливості, милосердя та людської гідності. Одвічні цінності мають стати внутрішнім мотивом діяльності та

ядром духовного світу людини, що об'єднують почуття, думки, волю в єдине ціле.

З огляду на багатогранність та багатомірність проблема духовного становлення особистості знайшла своє відображення у низці гуманітарних наук. Так, поняття духовності знайшло відображення у наукових положеннях філософів, які розглядають духовність як сферу осмислення дійсності (В. Баранівський, Л. Сохань, Л. Олексюк, В. Сугатовський, В. Шердаков); психологів, які аналізують психологічні витоки духовних цінностей (І. Бех, О. Зеліченко, Г. Костюк); педагогів, які досліджують сутність духовного розвитку особистості, педагогічні умови духовно-морального виховання студентів – (О. Брежнева, О. Марусенко, Л. Москальова, Н. Письменна, Г. Шевченко

Т. Шклярова [2]). Дослідження наукового доробку вітчизняних і закордонних вчених переконує у необхідності створення теоретично обґрунтованої і методично насиченої системи духовно-морального виховання особистості студента. Наше дослідження ґрунтується на твердженні Г. Шевченка, яке свідчить: «Духовно-моральне виховання студентів є пріоритетним напрямком у виховній роботі інституту. Воно спрямоване на підвищення статусу духовності й моральності у всій системі навчально-виховної діяльності ВНЗ й має на меті формування духовності як фундаментальної якості особистості, що визначає її позицію, поведження, ставлення до себе й навколишнього світу» [7, с. 3].

Водночас аналіз джерельної бази засвідчує недостатню увагу до питань впровадження в освітній процес ВНЗ нових засобів виховання, орієнтованих на морально-духовне зростання сучасного студентства. Зокрема це стосується ресурсів мережі як новітнього виміру збереження й передачі інформації. Традиційно педагогічна наука приділяє значну увагу навчальним можливостям інтернет-простору [6]. Якщо звернути увагу на його залучення у виховний процес, то можна помітити вкрай скептичне ставлення. Зазвичай Інтернет відносять до негативних чинників впливу на духовний світ особистості.

Мета статті полягає у визначенні педагогічного потенціалу інтернет-ресурсів та умови їх використання в якості засобів духовно-морального виховання студентів ВНЗ.

В узагальненому значенні засоби виховання – це культурні цінності, залучені у педагогічний процес задля вирішення конкретних виховних завдань.

Будь-який об'єкт матеріальної чи духовної культури виконує функцію засобу виховання за умови:

1) з ним пов'язана інформація, необхідна для розвитку внутрішнього світу особистості вихованця;

2) він виділений як предмет засвоєння в образній, наочно-дійовій або знаково-сигнальній (усній чи письмовій) формі;

3) об'єкт разом зі своєю інформацією залучений до спілкування та спільної діяльності вихователя й вихованців.

Кожен об'єкт має свої характеристики: фізичні, хімічні, естетичні та інші. Крім об'єктивних характеристик, при виконанні функції засобу виховання він набуває ще й педагогічних характеристик, найважливішими з яких є:

– повнота інформації про об'єкт;

– спосіб використання даного засобу вихователем;

– можливості використання його самими вихованцями в майбутньому самовихованні.

Педагогічні характеристики засобу виховання обумовлені об'єктивними і суб'єктивними причинами. Об'єктивно вони є продуктом культури й традицій народного виховання, в яких закріплені способи передачі духовних цінностей за допомогою вже сформованих засобів виховання.

Суб'єктивні причини обумовлені діяльністю вихователя, який конкретизує способи використання засобів виховання згідно з метою і завданнями, сучасними педагогічними рекомендаціями і передовим досвідом виховання.

Виховні можливості одиничного засобу виховання обмежені; реально вихователь використовує систему засобів виховання. Слід зазначити, що багатий набір використовуваних засобів виховання зумовлює ефективність його результату [3, с. 160–169].

Вибір засобів виховання обумовлюється метою й завданнями виховання, методами й формами організації виховного процесу, які здійснюють певний вплив на всебічний розвиток особистості. Для виховання певної якості особистості чи переконання необхідні адекватні (відповідні) засоби виховання.

Засоби виховання є невід'ємною складовою реалізації будь-якої форми організації виховного процесу. Наприклад, різноманітні позакласні та позашкільні заходи, колективні творчі справи, заняття в гуртках, секціях, туризм, художня самодіяльність, різноманітні види праці. В них використовується система засобів виховання, спроможних сприяти виховним впливам на особистість.

Розв'язання складних пізнавальних і практичних завдань на основі власних бажань дозволяє вихованцю тренувати свою волю, наполегливість, цілеспрямованість відповідно до ідеалу. Завдяки рефлексії вихованець здатен періодично співставляти результати самовиховання з життєвими завданнями і загально усталеними ідеалами.

У пошуках ефективних засобів духовно-морального виховання звертаємось до інтернет-ресурсів з огляду на їх змістове наповнення, легкість доступу, багатоваріантність використання.

Для того що стати повноцінним засобом виховання, необхідно визначити не тільки педагогічний ценз, а й форми організації та методи виховання, у які його буде залучено. Не є виключенням інтернет-ресурси, які добираються педагогом для використання у виховній роботі студентської молоді.

У дослідженнях проблем духовно-морального виховання студентів Л. Москалева зазначає, що робота кураторів зі студентами має охоплювати комплекс різноманітних виховних справ, спрямованих на поглиблення й удосконалення теоретичної та практичної підготовки фахівців у сфері майбутньої професійної діяльності. Науковець виокремлює низку основних напрямів роботи:

- відвідування науково-практичних конференцій, концертів, масових вистав, участь у соціальних акціях та аналіз проведених програм;

- робота з архівними та нормативними документами, першоджерелами, навчальними та навчально-методичними посібниками, підручниками, додатковою літературою, електронними версіями підручників;

- удосконалення практичних навичок професійної діяльності (бесіди, діалоги, дискусії, лекції та семінарські заняття з аналізом конкретних педагогічних ситуацій, ситуацій морального вибору, тренінгами моральної дії та вчинків тощо);

- пошукова, науково-дослідна діяльність у процесі виховання морально-етичної культури [4, с. 361].

З нашого погляду, реалізації практично кожного із зазначених напрямів сприятиме залучення різноманітних інтернет-ресурсів. До таких ресурсів насамперед належать: електронні бібліотеки, віртуальні музеї, інтернет-версії освітніх телеканалів, соціальні мережі, сайти навчальних закладів.

Сучасні електронні бібліотеки являють собою широкомасштабний сервіс на основі документів, що зберігаються у цифровій формі, доступ до яких надається через мережу великій кількості користувачів.

Електронна бібліотека – розподілена інформаційна система, що дозволяє зберігати і використовувати різноманітні колекції електронних документів (текст, графіка, аудіо, відео) завдяки глобальним мережам передачі даних в зручному для кінцевого користувача вигляді.

Крім електронних документів, об'єктами опрацювання в електронній бібліотеці є також бази даних, мапи, карти користувача, посилання на інші електронні бібліотеки тощо.

До основних функцій електронної бібліотеки належать:

- задоволення інформаційних потреб користувачів (суспільства);

- надання інформаційних послуг (пошук, анотації, інформація про нові надходження тощо);

- організація інформації таким чином, щоб її було зручно використовувати (каталогізація та зручна навігація);

- керування місцезнаходженням інформації та здійснення передачі інформації користувачам та їх посередникам;

- забезпечення інтеграції інформаційних ресурсів.

Більшість електронних бібліотек надають можливість завантажити книги в форматі *fb2*, *txt*, *doc*, *mp3* та інших форматах абсолютно безкоштовно. Все, що потрібно від читача, це відвідати обрану електронну бібліотеку, знайти підходящу книгу і завантажити її.

Визначальну перевагу електронних бібліотек вбачаємо у доступності аудіоверсій першоджерел, що дозволяє знайти студентів з кращими зразками духовної культури, а відтак, сприяти їх духовному розвитку. Щоправда сучасному викладачу недостатньо просто повідомити студентам перелік праць рекомендованих для ознайомлення. Важливо продумати методичні прийоми та засоби, що здатні активізувати читацький інтерес і бажання замислюватись над питаннями особистісно-індивідуального, національно-державного, загальнопланетарного характеру виміру.

Наприклад, під час викладання навчального курсу «Філософія» тему «Світовий філософський процес» можна збагатити глибоким аналізом моральних якостей особистості, що представлений у роботі «Сповідь» релігійного мислителя середньовіччя Блаж. Августина [1]. При вивченні його творів, згідно з темою програми, слід зазначити, що він один із перших звернув увагу на проблему формування особистості. Для методичного забезпечення дисципліни «Філософія» (як для самостійної роботи, так і на практичних заняттях) можна скористатися і друкованою версією книги, але ми вважаємо більш цікавою для студентів роботу з невеличкими фрагментами аудіокниги. Для більш уважного ознайомлення й аналізу студентам перед прослуховуванням кожного фрагменту доцільно ставити запитання:

- 1) Які риси людини Блаж. Августин називає небажаними?

- 2) За яких умов, за Блаж. Августином, проявляються моральні риси дитини?

- 3) Які вчинки дітей Блаж. Августин вважає невинними, але для дорослих – негативними?

- 4) З якими труднощами зустрічався Блаж. Августин під час навчання у школі?

- 5) Поміркуйте, чому батьки в ті часи схвалювали насильство учителів над дітьми?

- 6) Обґрунтуйте вислів Блаж. Августина «Будь-який безлад у душі несе їй покарання».

- 7) Проаналізуйте ставлення Блаж. Августина до вимог освіти.

8) Який шлях освіти та виховання дітей Блаж. Августин називає правильним?

9) Які твори, що вивчали у школах, Блаж. Августин піддає жорсткій критиці? Які моральні риси пропагуються в них?

10) З якими правилами Блаж. Августин порівнює правила поведінки?

11) Охарактеризуйте ставлення автора до таких рис, як брехливість, пихатість, зневага, гнів.

Зауважимо, що виховна робота за допомогою аудіокнижки – явище нове, тому важливо правильно організувати сам процес активного слухання. Мовлення читача, звуки якого виступають елементом повідомлення, несуть у собі й звукові ознаки, а саме: настрої читача, його ставлення до змісту, до уявного співрозмовника або уявного слухача. Інтонаційна виразність читання, дотримання орфоепічних норм і логічних наголосів породжує особливі емоції.

Музеї, храми і монастирі все частіше пропонують віртуальні екскурсії. Отже, викладачам (насамперед, кураторам академічних груп) варто планувати і регулярно проводити такі екскурсії впродовж навчального року. Окрім загальнонавчаних переваг, для педагогічного впливу важливо обирати сайти музеїв, храмів і монастирів, які містять інформацію не тільки про історію та визначні події парафіяльного життя, але й дають можливість спілкування з мистецтвознавцями, митцями, священиком в режимі «питання-відповідь». В разі бажання і фінансових можливостей студентів викладач спільно з групою може відвідати сайти туристичних агентств і паломницьких служб, що займаються організацією поїздок по визначних місцях. Особливою складовою означених інтернет-ресурсів є живе спілкування учасників подорожей, набуття нових друзів.

В наш час складно переоцінити роль соціальних мереж, в яких відбувається активне спілкування і утворюються спільноти за інтересами. В педагогічному контексті важливо орієнтувати студентів до інтелектуально насиченого й морально здорового спілкування. Перебування у соціальних мережах має стати не різновидом дозвілля, а способом прояву власної життєвої позиції. Прикладом можуть слугувати інтернет-спільноти благодійного спрямування. Саме вони об'єднують людей, які прагнуть творити добрі справи, служити ближньому, створювати умови для благодійності у різних вимірах: духовному і матеріальному. Завдання педагога полягає у спонуканні студентів до добродійних акцій. Проте цьому має передувати кропітка робота, яка передбачає вивчення відповідних інтер-

нет-ресурсів, підтримка зв'язку з її координаторами, попередження студентів про можливі ризики у віртуальному просторі.

Для цікавого і корисного дозвілля академічних наставників спільно зі студентами можуть добирати інтернет-ресурси зі спеціально підібраними фільмами, фотографіями, музикою, розробками уроків переможців конкурсів, відеоматеріалами і презентаціями, що доповнюють і розширюють знання з різних навчальних курсів. Перед тим, як вивчати інформаційний потенціал, можна скористатись ресурсами телеканалів культурно-просвітницького спрямування. До таких телеканалів в Україні можна віднести:

- 1) Академія – <http://odessa36.tv>;
- 2) Глас – <http://glas.org.ua>;
- 3) Київська Русь – <http://kievrus.com>;
- 4) Козак ТБ – http://ua.guzei.com/tv/watch.php?online_tv_id=3707;
- 5) Культура – <http://cultureua.com>;
- 6) Музеї України – <http://museumua.blogspot.com>.

Інтернет-версія освітніх телеканалів не тільки сприяє розширенню аудиторії (адже здебільшого вони працюють на регіональному рівні), а й забезпечує доступність телепрограм у зручний для глядача час. Спільний перегляд та обговорення в колі однокурсників надасть куратору додаткові можливості для педагогічної взаємодії. Адже саме така форма студентського дозвілля є оптимальною для вільного обміну думок, розвитку духовних потреб, формуванню вибірковості при споживанні телевізійної продукції (дивитись не все, що показують у телеэфірі, а обирати цікаве, корисне, приємне).

Слід визнати, що на сьогодні на вітчизняному телебаченні існує незначна кількість освітніх каналів, що не компенсується обсягом і різновидами програм, представлених в інтернет-версіях. Щодо використання закордонних аналогів, то це проблема дискусійного характеру, яка потребує окремого дослідження.

Визначальним рівнем духовного розвитку є прагнення особистості до постійної самоосвіти. Відтак, важливо знайомити студентів з інтернет-ресурсами, що дозволяють розширяти їх освітні обрії. Сайти навчальних закладів не лише дозволяють отримати загальну інформацію про сам заклад, а й надають доступ до методичних і наукових ресурсів. Сайти відомих вітчизняних і закордонних ВНЗ надають змогу навчатися дистанційно й отримувати додаткову освіту. Водночас завдяки таким ресурсам у студентів з'являється можливість оперативно знайомитися з новими виданнями, дізнаватися про проведення олім-

під, конкурсів, конференцій, соціальних проєктів.

За нашим переконанням, ефективно застосування вищезазначених інтернет-ресурсів в якості засобів духовно-морального виховання студентів можливе за дотримання низки педагогічних умов:

1) визначення конкретних завдань, що їх планує розв'язати педагог при залученні інтернет-ресурсів у виховний процес;

2) встановлення педагогічного цензу кожного інтернет-ресурсу, пропонованого студентський аудиторії;

3) підбір адекватних форм і методів виховної роботи, дотичних використанню інтернет-ресурсів (бесіда, дискусія, змагання тощо);

4) інформування студентів про інтернет-ресурси, які варті їх уваги;

5) підбір методик для діагностування ефективності залучення інтернет-ресурсів в якості засобів духовно-морального виховання;

6) систематичний характер використання інтернет-ресурсів у плануванні та реалізації виховної роботи куратора академічної групи;

7) спонукання студентів як до самостійного, так і для спільного опрацювання інтернет-ресурсів;

8) спонукання студентів до створення власних інтернет-ресурсів, які б вирізнялись інтелектуальним забарвленням, суспільною корисністю, духовно-моральною спрямованістю (і надання зі сторони викладачів інформатики відповідної фахової допомоги).

Залучення інтернет-ресурсів в якості засобів духовно-морального виховання студентів ВНЗ передбачає активізацію різноманітних форм і методів взаємодії педагогів і студентів, під час якої відбувається формування й розвиток провідних якостей особистості, що становлять духовну самобутність й утверджують моральний імператив особистості. Виявлення й впровадження у виховну роботу інтернет-ресурсів, збагачених духовно-моральним змістом, покликані орієнтувати студентство на користування

ресурсами мережі, що відповідають потребам і запитам високоосвіченої шляхетної людини. Це має стати початковим етапом у відмові від ресурсів, які пропагують шкідливі звички, жорстокість, несмак і нівелюють загальнолюдські духовні цінності.

Подальшого дослідження потребують питання методичного забезпечення духовно-морального виховання; педагогічного потенціалу взаємодії зі студентами в інтерактивному режимі; провідних чинників здійснення рефлексії морально-етичного досвіду, створення комплексу діагностувальних методик для інтерпретації та прогнозування духовно-морального розвитку особисті студента; створення тематичних баз інтернет-ресурсів, що варті залучення у виховний процес вищого навчального закладу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Августин Аврелій Сповідь / Святий Августин ; пер. з латини Ю. Мушака. – Львів : Свічадо, 2008. – 355 с.
2. Виявлення духовно-моральних орієнтирів та ціннісних пріоритетів сучасного студентства / [О. Марусенко, Н. Письменна, О. Брежнева, Т. Шклярєва] // Вісн. Львів. ун-ту. – 2006. – Вип. 21. ч. 1. — С. 250–258.
3. Галузинський В. Педагогіка: теорія та історія : [навчальний посібник] / В. Галузинський, М. Євтух. – К. : Вища школа, 2005. – 237 с.
4. Зеленов Є. Планетарне виховання студентської молоді в умовах глобалізаційних процесів : [монографія] / Є. Зеленов. – Луганськ : Вид-во НЦПРК «НОУ-ЛІЖ», 2009. – 207 с.
5. Москальова Л. Виховання у майбутніх учителів морально-етичної культури: теоретичний та методичний аспекти : [монографія] / Л. Москальова. – Мелітополь : ТОВ «Видавничий будинок ММД», 2009. – 464 с.
6. Система психолого-педагогічних вимог до засобів інформаційно-комунікаційних технологій навчального призначення : [монографія] / [О. Гриб'юк, В. Дем'яненко, М. Жалдак та ін.] ; за ред. М. Жалдака. – К. : Атіка, 2014. – 172 с.
7. Шевченко Г. Духовність і цінності життя [Текст] / Г. Шевченко // Духовність особистості: методологія, теорія і практика : збірник наукових праць / за ред. Г. Шевченка. – Вип. 5. – Луганськ : Вид-во Східноукр. нац. ун-ту ім. В. Даля, 2004. – С. 3–15.